

In gedachten bevinden we ons op het Noorderhoofd. Op het uiterste einde bevindt zich stuurboords een havenlicht, een houten lichtopstandje waarop een lantaarn staat met groen gekleurd glas.

De lantaarn, van rood koper, is blinkend geschuurd. De opstand is helder wit geverfd.

We klimmen even het zes treden tellende ijzeren trapje op en zien naar de westkant de haven. Daar zien we uiterst rechts het mooie gebouwtje der mist-installatie. Daar bovenop bevindt zich de misthoorn met de opening naar het zuidwesten gericht. Links daarvan ziet men de nevelgrijs geschilderde reserve-luchtketels, die in oost-westelijke richting ieder rusten op twee betonnen steunpunten. Dit geheel is omringd door een hekwerk.

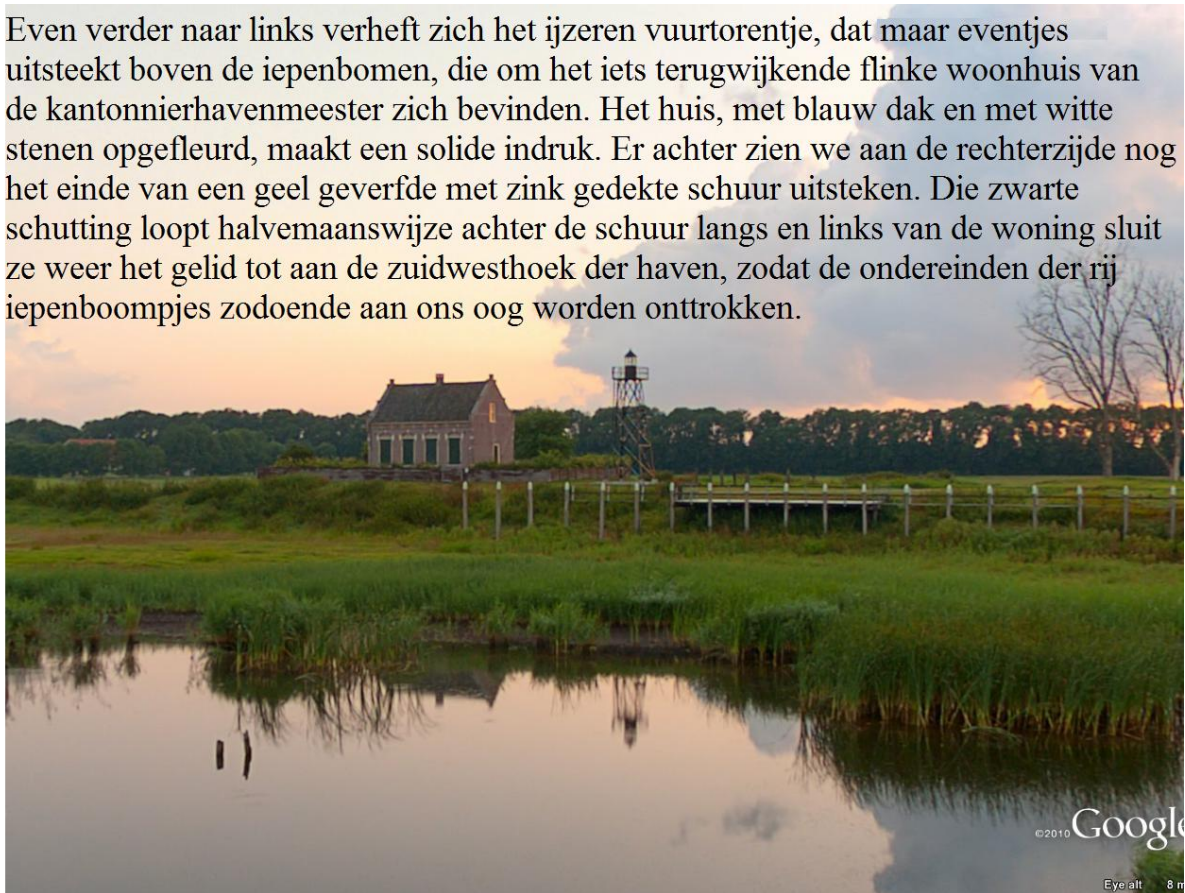

Veertig á vijftig meter meer links zien we een houten schapenschuur met witgeverfd voorfront, eveneens oost-west gericht, naast de noord-zuid staande woning van de kantoorhouder, die met blauwe pannen is gedekt en met vier ramen uitziet naar de haven. Links aan dit gebouw is een houten portaal met topfront aangebouwd, dat als wachtkamer voor het telefonerende publiek dienst moet doen. De plaat “Hulptelegraafkantoor” is van ons standpunt zichtbaar.

Aan de havenzijde van deze woning zijn door de groene latjes de in bloei staande tulpen te zien. De rozenstruiken bloeien nog niet. Het is nog te vroeg. De zwarte schutting zien wij ook, die het haventerrein van noord naar zuid in tweeën scheidt, onderbroken door de hekwerken. Vóór de woningen aan de havenzijde van deze schutting, meest naar onze rechterhand, zien we een paal, galgmodel, waaraan een bel is opgehangen. Links daarvan staat het houten afslag-gebouwtje met bovenlicht.

Even verder naar links verheft zich het ijzeren vuurtorentje, dat maar eventjes uitsteekt boven de iepenbomen, die om het iets terugwijkende flinke woonhuis van de kantonnierhavenmeester zich bevinden. Het huis, met blauw dak en met witte stenen opgefleurd, maakt een solide indruk. Er achter zien we aan de rechterzijde nog het einde van een geel geverfde met zink gedekte schuur uitsteken. Die zwarte schutting loopt halvemanswijze achter de schuur langs en links van de woning sluit ze weer het gelid tot aan de zuidwesthoek der haven, zodat de ondereinden der rij iepenboompjes zodoende aan ons oog worden onttrokken.

Ze loopt daar rechts van het mistsirene-gebouw en buigt om in zuidelijke richting, het gehele gebouwencomplex beschermend. Ze buigt aan het einde der regel iepenboompjes naar het oosten en vormt zodoende de zuidelijke havenbescherming, waarna ze met win-kelhaakbocht naar het noorden gaat en tot een afstand van circa veertig meter het houten Noorderhavenhoofd nadert. Op het uiterste einde van deze dam zien we een ijzeren licht-opstand, waarop des avonds een rood licht ontstoken wordt. Van ons pad overzien wij de haven in zijn lengte. In het midden het ruimst, aan de beide einden iets smaller. Ze heeft een oppervlakte van ruim 18.000 vierkante meter. De Noordersteiger wandelen we de havenkade langs. De meerpalen op de kade doen weinig dienst meer, nu de vloed de vaartuigen niet hoger doet liggen. De groene houten palen voor de kade zijn stevig genoeg om vast te maken. Nu, dat jacht, daar in dat Noorderhoekje, ligt goed beschermd! Nu ja, voor dat "paardje" moeten we ook respect hebben. Dat is de trein, de bus, de fiets, de auto, de vliegmaschine. In één woord hét verkeersmiddel voor de Schoklanders.

Langs de haven gaan we over een klinkerpad. De naar binnen hellende wal is ook een basaltglooiing. De loopsteiger, met iets naar de kade gebogen leuning, loopt langs de gehele haven. Ze wordt een twintig meter onderbroken voor het gebouwtje der visafslag, waar de ruimte tussen de groene houten palen en de kade met stevige planken is dicht gevloerd om de aanvoer uit de vaartuigen te vergemakkelijken.

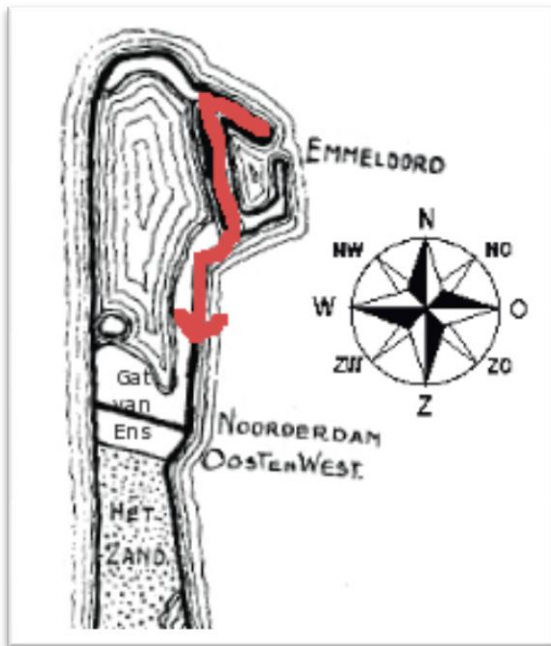
De weg langs de haven wordt tamelijk smal. De schutting, die het terrein in tweeën snijdt, is nauwelijks vijf meter van de havenkant verwijderd. Op het meest gevaarlijke punt staat een lantaarnpaaltje, waar de kantonnierhavenmeester bij donker maar een lantaarntje op zet.

De haven hebben we nu wel gezien. We gaan het hekje door, dat, als het dicht is, de schutting met de leuning van het zuider looppad verbindt en stappen tegen de glooiende havendam op, gaan er bij neer en bevinden ons

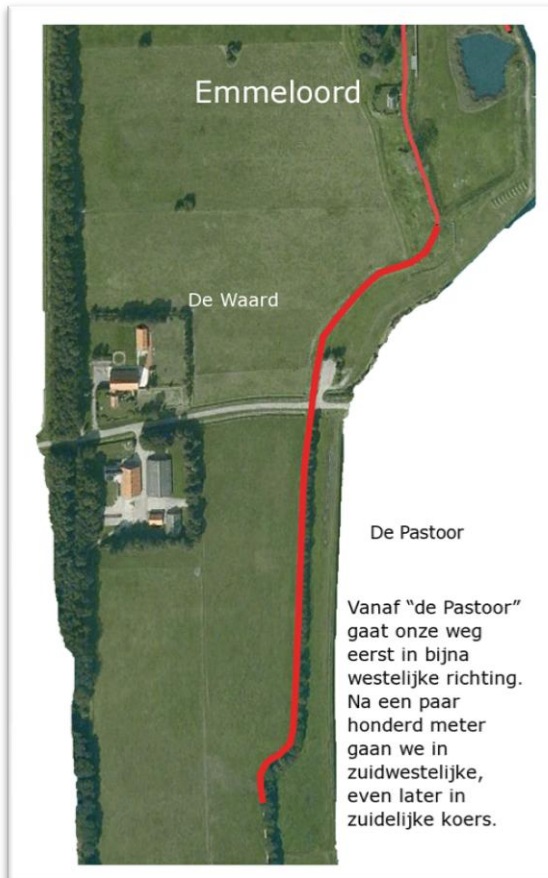
op het cementpad, dat over de plaats gaat, waar voor bijna een eeuw de pastorie der Rooms-katholieke kerk stond. De grond, waar de kerk gestaan heeft, waar het kerkhof was en de armenwoningen stonden, is onder de havendam, die bewesten de iepenboompjes zich uitstrekt. De vissers van Marken, die in 't voorjaar hun haringfuiken plaatsen bezuiden Emmeloord duiden deze plaats aan als “de Pastoor”.

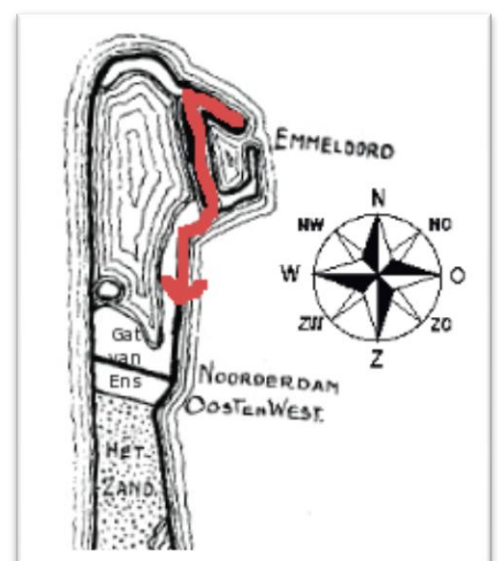
Al herinneringen ophalende zijn we op de basaltdijk aangekomen, die ons langs bijna het gehele eiland, wat de oostzijde betreft, getrouw blijft. De kruin van deze dijk is met beton ingevoegd. Daardoor is een voetpad gevormd van een

meter breedte. Aan onze linkerhand zien wij het water van het “Gat van Ens”. Aan onze rechterhand staat, naargelang van het jaargetijde, groen of grijs gekleurd riet met mooie bruinglimmende pluimen of grijs stuivende pluisjes. Op dit ogenblik is het afgesneden. De grauwe stoppels staan hier en daar nog hoger dan het geel en groen, pas uitgelopen nieuw gewas. Het is nu wel de beste tijd om het eiland eens rond te lopen. We kunnen het nu geheel overzien.

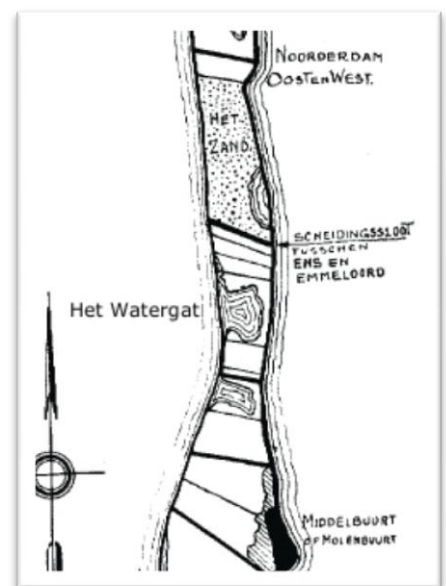
Naar het N.W. zien we over het laagstaande riet nog een plas water, vroeger “de Waard” genoemd. Het rietland dat we nu voor ons zien bestond toen ook niet,

maar de plas strekte zich uit tot aan de voet van ons pad. Vanaf “de Pastoor” gaat onze weg eerst in bijna westelijke richting. Na een paar honderd meter gaan we in zuidwestelijke, even later in zuidelijke koers. Het rietland gaat over in grasland. Plotseling buigt onze weg naar west. Eventjes maar en we kunnen weer zuidwaarts. We

zijn “Oost en West” gepasseerd. Aan onze rechterzijde hebben we nu het grootste stuk weideland van Schokland: “het Zand”. Er lopen heel wat schapen en lammeren. We tellen dertig schapen en veertig lammeren. Ieder gevestigd gezin mag vijftien schapen weiden. Op Emmeloord wonen twee gezinnen. Bij gevolg zullen dit de schapen zijn, die daar thuis horen, want bij de beide woningen staat immers ook een schapenschuur. “Het Zand” is ook het hoogst gelegen maaiveld op Schokland. Inmiddels is ons graslandje al weer gewijzigd in rietstoppels. Grauw en geelgroen. Ons pad buigt weer iets naar het Z.W. We zijn bij het “Watergat”. Het rietgezicht verandert voor een goede honderd meter in blokjes laag grasland. Ons weggetje gaat weer bijna zuid. We gaan nu recht op Ens (*de Middelbuurt*)

aan. Eerst nog een vrij hoog gelegen kleine weide met nog water. Slechts dunne rietstoppeltjes. Een plasserig landje, dat we noch weide noch rietland kunnen noemen, rechts. We zijn, terwijl ons pad iets oploopt, door een houten draaihekje, met aan weerszijden wat ijzerdraad, op de aloude buurt Ens aangeland. Links zien we, voor de beschoeiing van basalt, een enigszins hoger dan deze staande aanlegsteiger met afloopbruggetjes. Voor ons zien we een houten schuur of keet, die 's zomers voor de hooiers en 's winters voor de rietsnijders als logies dient. Rechts is bijna de gehele breedte van het eiland een rietveld. Aan de westzijde van deze schuur zien we nog enige oneffenheden die waarschijnlijk nog herinneren aan de vroegere huizen. Voordat we het tegenwoordige Ens betreden, ontsluiten we nog de toegang, die in de schutting is, welke aan de westzijde het gebouwencomplex met de bomengroep beschut. Aan de oostzijde is deze groep beschermd door een houten palissade, dicht aaneen geheid. Pastorie en kerk zijn nog in goed onderhouden staat. Het kerktorentje met

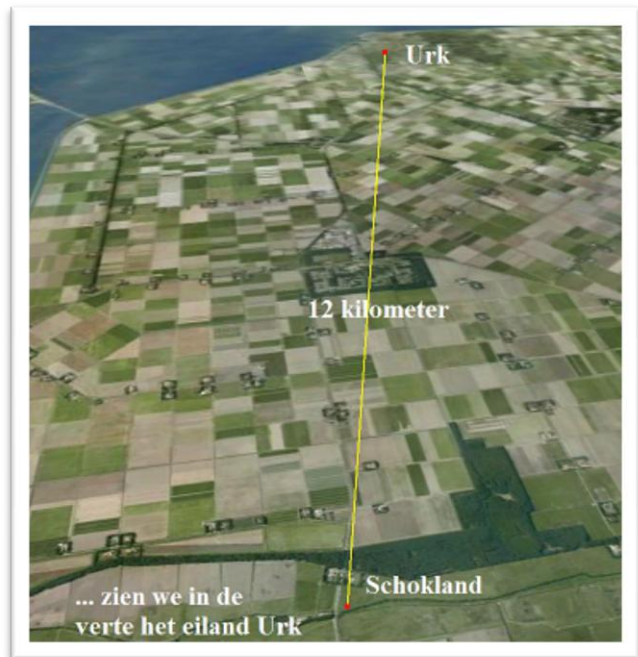

de nog blinkende haan steekt nog knus boven de bomen uit. Het inwendige der kerk doet echter geen dienst als samenkomstruimte voor gelovigen, in de oorspronkelijke bedoeling, maar wordt in gunstige seizoenen gebruikt als herberg voor de mensen die aan het onderhoud en in de laatste tijd aan de afbraak van het eiland werken. Rechts voor de kerkingang, aan de westzijde van de omheinde buurt, zien we nog een paar gebouwtjes, een stenen schuur en een klein huisje, dat bestemd was voor de uitvoerder der onderhoudswerken, dicht bij de uitgang der benting, een enigszins hoog opgetrokken bergplaats, die de gereedschappen herbergt, die dienen om de wintervorst te bestrijden: ijszagen, ijsbijlen, een ijsvlet met toebehoren, enz. Voor het poortje, dat de omringende schutting met de stevige palissade verbindt, zien we nog aan de linkerzijde een hoge paal waar bovenaan een vlaggenstok is bevestigd. Bij verjaardagen in de Koninklijke familie of bij bezoeken van autoriteiten van de Rijkswaterstaat werd hier de vlag vertoond. Wij betreden nu weer ons cementen paadje. Over het grijsgroene stoppelveld zien we in de

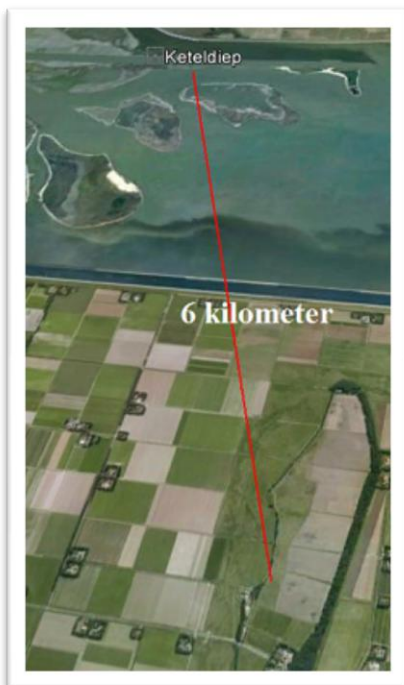

Middelbuurt vanuit het zuiden

verte het eiland Urk.
Aan de andere zijde van
ons pad is een stevige,
lage steiger met
afloopbrugjes over een
lengte van een goede
honderd meter. Indien
de deining aan de
noordzijde der buurt te

zwaar is, kan hier, daar ons voetpad in zuidwestelijke richting loopt, aangelegd worden. Weldra richt ons pad zich weer in zuidelijke koers. De bodem ligt hier ook aanmerkelijk hoger en we zien rechts van ons een brede kade uitlopend grasland, waarop de schapen en lammeren van de bewoners van Ens hun voeder zoeken. Volgens de naam die het draagt,

“Schapendam”, is het zeker vele jaren een gezochte weide voor de dieren geweest. Na nog een wandeling van een vijftal hectometers langs de licht rollende deining aan de voeting van ons pad aan de ene zijde, en bijna onder water staande rietuitloopsels aangekomen. Hier is echter van huizen niets meer te zien. Enige tamelijk grote

rietschelven staan hier op inlading te wachten. Als we de voet weer zetten op het beton-pad zien we onder de middagzon de witte vuurtorentjes aan het einde van het Keteldiep blinken.

Ons pad, dat enigszins zuidwestelijk gaat, voert ons thans naar het stevig tegen het water verdedigde Oudekerkterrein. In hoefijzervorm omringt hier een basaltglooiing het kabelhuisje der Rijkstelefoon en de ijzeren vuurtoren met het daarvoor gelegen graafwerk, dat de fundamenteën der middeleeuwse kerk heeft blootgelegd. De muren

hebben een dikte van ongeveer 70 centimeter. Dit werk is voor enkele jaren verricht door de Utrechtse studenten (*lees: Amsterdamse studenten. Red.*) onder leiding van Dr. de Froe. Als we een en ander bezien hebben, verlaten we deze hoefijzeromtrek, die met de opening naar het oosten gekeerd is, en gaan tussen de staande basaltstenen door, die bovenop de glooiing als golfbrekers dienst gedaan hebben. Bij een trapje op en neer, en we komen op een circa honderd meter lange

houten brug met aan de rechterzijde een stevige leuning, die ons op een hoogte van ongeveer twee meter boven het grasveld naar een enigszins artistiek

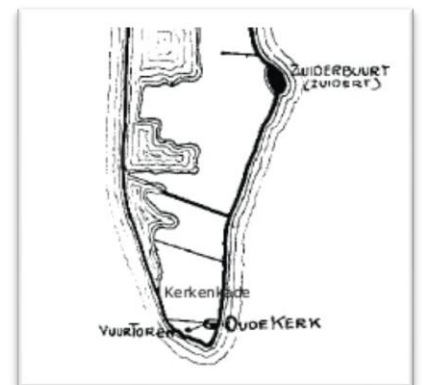
vierkant gebouwtje brengt, dat op een basalt-terp is gebouwd en de zelf-registrerende peilschaal herbergt, en zich aan de meest zuidwestelijke punt van het eiland bevindt. De hiervoor genoemde brug deed dienst om de bedienende beambte ook bij zeer hoge water-stand in staat te stellen het blad waarop de waterstand geregistreerd werd op tijd te kunnen verwisselen. Wij gaan nu aan de zuidzijde van onze terp langs de stenen

trap en zien tussen de zuidelijkste zeewering en deze verhevenheid een diepe cementput, die in verbinding staat met het inwendige der peilschaal. Ons wandelpad wordt thans niet effener. Hier is geen betonpad. Na even over het lage dijkje, dat de meest zuidelijke oeververdediging uitmaakt, in westelijke en noordwestelijke richting te hebben gelopen, komen we op het nog lager gelegen gedeelte der zeewering, die het westen moet beschermen. De golven breken en spatten hier bijna onafgebroken op en in de door elkander liggende Drentse, Belgische en Duitse stortsteen.

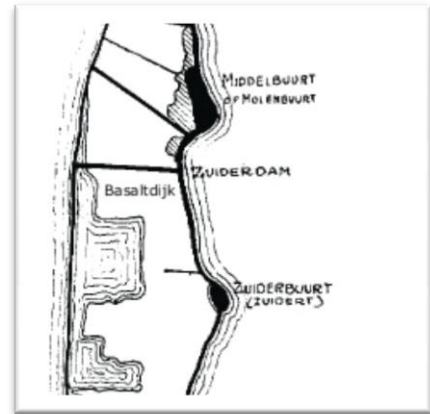

Men kan, zo men er oog voor heeft, uit deze stenen verschillende tijdperken en manieren van het onderhoud van het eiland aflezen. Sommige keistenen vertonen nog de bomgaten van het laten springen. Schilferende leistenen zijn er bij, roestige basaltbanken, enz. Dit betreft de zeezijde van de dam. Op een afstand van twee meter uit de binnenkant staat een rij lage houten paaltjes die als golfbreker dienst doet. Ons wandelpad is dus aan de landzijde van deze

paalstompjes. Met de meest platte stenen en wat kopzuilen is onze weg geplaveid, hier en daar met een graspol versierd en korte rietstoppels tussen sommige openingen uitschietend. De eerste paar honderd meter zien we aan beide zijden water aan de linkerhand en de wijde ruimte van meertje, in tweeën gedeeld door een lage dam, die aan ons voetpad aansluit met een bruggetje en “de Kerkenkade” wordt genoemd. Ons meertje wordt steeds nauwer en is tenslotte niet anders dan een paar meter brede sloot. In ons oneffen voetpad treffen we ook nog bruggetjes aan, die over een stroomgat liggen. Deze stroomsluisjes dienen om het overtollige water binnen de zeeweringen en uit de sloten af te voeren. Het tweede brugje, dat we aan onze rechterhand zien, wordt met een nogal weidse naam “Torenkade” genoemd. Verder dragen deze kaden en bruggetjes nog de namen van “Schapendam”, “Middendam”, “Noorder-middendam” en “Noorderdam”.

Ongeveer in het midden van het eiland, bewesten de buurt Ens, gaat ons pad langs een basaltdijk, die een meter hoger is dan het achter ons liggende gedeelte.

Over een lengte van vijf- á

zeshonderd meter en driehonderd meter in het uiterste noorden heeft men de westelijke golfbreker in deze staat gebracht. Toen, echter de plannen van afsluiting en indijking der Zuiderzee meer tastbare vorm aannamen, heeft men deze nogal kostbare verbetering gestaakt. We beginnen al te verlangen naar het eind van de wandeling, want de laatste vier en een halve kilometer zijn niet langs een asfaltweg gegaan, maar we zijn achter Emmeloord gekomen. Een vlucht wilde eenden en talingen leidt onze gedachten af. We praten even over de dagen toen we met ons geweer uit konden gaan en geen geoefend jager behoeften te zijn om na een uurtje met een koppel geschoten eenden of knobben weer thuis te komen. We praten over bot en aal, in het meertje op “de Waard” gevangen. We zijn aan de Noordwesthoek dan aangekomen. Het is of hier de haringlucht nog hangt van voor enkele jaren.

Millioenen stuks zijn bij “het Vleugeltje” gevangen.

Maar laten we maar doorlopen. Staan op de

basaltstenen, na zo'n wandeling, is ook al niet aangenaam. We zijn bij "de Schelphoek" en gaan het trapje maar af. Een paar stappen, ja, ik moet om de historie getrouw te zijn maar schrijven: door "de Pishoek".

En we gaan tegen de

Noorderhavendam op, dalen er weer af en zijn met een zucht van verlichting op het haventerrein, waar na zo'n wandeling een kopje koffie met schapenmelk wel zal smaken.

Harm Smit (1880-1950), Schokland.